

چرا حافظ تمام نمی‌شود؟

حافظ با همان شعری بر شاعر آلمانی تاثیر می‌گذارد و موجب خلق مجموعه شعری توسط یک موسیقی‌دان فرانسوی می‌شود

حافظ با همان شعری بر شاعر آلمانی تاثیر می‌گذارد و موجب خلق مجموعه شعری توسط یک موسیقی‌دان فرانسوی می‌شود که «با ما از دردها و تلخکامی‌های زندگی می‌نالد، با ما بر ستمگران و ریاکاران می‌تازد، و با ما آرزومند است»؛ می‌گه‌بند که حافظ در تمامی تاریخ انسان و انسانیت می‌گنجد به گزارش ایسنا، ممکن است بارها شعری از حافظ را خوانده باشیم اما وقتی بار دیگر آن را می‌خوانیم، با دریافت تازه‌ای از آن مواجه شویم. قرن هاست که شعر حافظ مورد بررسی قرار گرفته و پژوهش‌های بسیاری درباره آن انجام شده است، مدت‌های مدیدی است، از تاریخی دور تا کنون اثرگذاری حافظ بر ادبیات جهان ادامه دارد؛ اما شعر حافظ کهنه نمی‌شود. به راستی به قول محمدرضا شفیعی کدکنی، چرا حافظ تمام نمی‌شود؟

در «نیت» حافظ تمامی تاریخ انسان و انسانیت می‌گنجد
محمدرضا شفیعی کدکنی، شاعر، نویسنده و استاد ادبیات در پاسخ به این سوال که «چرا حافظ تمام نمی‌شود؟» در کتاب «مفلس کیمیا فروش» می‌گوید: «شما وقتی در شعر انوری می‌خوانید: لمعه خنجرش از صبح ظفر شعله کشید/ همه میدان فلک خنجر بهرام گرفت / ساقی همتش از جام کرم جرعه بریخت/ آز، دستارکش از راه در و بام گرفت، اگر اهل فن باشید، محال است از این مایه وقوف بر اسرار علم کیمیا کی‌توانید. اما نیت کیمیاگر را که می‌نگرید می‌بینید هیچ است و پوچ ولی وقتی این بیت حافظ را می‌شنوید: بر لب بحر فنا منتظریم ای ساقی/ فرصتی دان که ز لب تا به دهان این همه نیست، درجه حیرت شما از کیمیاگری شاعر، شاید تفاوتی با مورد مشابه آن در شعر انوری نداشته باشد، اما «نیت» کیمیاگر را نمی‌توانید نادیده بگیرید. در «نیت» انوری، خودش و ممدوحش به زحمت می‌گنجد و حتی جا برای یکی از این دو تن بیشتر وجود ندارد، اما در «نیت» حافظ تمامی تاریخ انسان و انسانیت می‌گنجد، از عصر حافظ تا هنگامی که آخرین بشر در روی کره زمین یا یکی از کرات دیگر وجود داشته باشد.

تمام شاعران را با این دو معیار می‌توان سنجید و راز اقبال مردمان یا بی‌اعتنایی مردمان بدیشان را در تاریخ بازشناخت. شعر، کیمیاگری شاعر است با واژه‌ها. آن چه شاعران را در طول تاریخ ادبیات ما عملاً رده بندی کرده همین دو نکته بوده است: درجه «وقوف بر اسرار علم کیمیا» و دیگر «نیت» نهفته در خاطر کیمیا.

راز ماندگاری حافظ در همدلی و همدردی او با ماست
همچنین فتح الله مجتبیایی، نویسنده، مترجم و استاد ادیان و عرفان که معتقد است دیوان حافظ اگر پرخواننده ترین کتاب فارسی نباشد، بی شک بیش از هر کتاب فارسی دیگر طبع و نشر شده است در مقاله‌ای با عنوان «راز ماندگاری حافظ در چیست؟» (فصلنامه اطلاعات حکمت و معرفت) می‌نویسد: آن چه حافظ را از شاعران دیگر ممتاز می‌کند و در شمار ماندگاران کم نظیر تاریخ و فرهنگ ما قرار می‌دهد، تنها مضمون آفرینی‌ها و خیال پردازی‌های بی‌مانند او، و توانایی سحرآمیزش در ترکیب و آرایش کلام نیست. شعر او ترکیبی است در هم تنیده از چند عالم فکری و عاطفی و ذوقی که با هم هم سو و هم جهت شده و فضای خاصی ایجاد کرده اند که هر پارسی زبانی خود را به نوعی در آن سهیم و شریک می‌بیند، و شرکت در این فضا است که موجب همدلی و همدردی شده و حافظ را «کاشف هر راز» و شعر او را «ترجمان الاسرار» و لطیفه غیبیه کرده است. این همدردی و همدلی بیش از هر چیز در دردهای مزمن و موروث تاریخی و اجتماعی این مردم است - ریاکاری‌ها، بیدادگری‌ها، عوام فریبی‌ها، حق کشی‌ها، دین فروشی‌ها، خودپرستی‌ها، زبون آزاری‌ها، و ده‌ها عامل دیگر که آثار و نتایج آن‌ها را هم در تکوین اندرزنامه‌ها و رساله‌ها و منظومه‌های اخلاقی و عرفانی می‌بینیم و هم در رواج و گسترش مسلک‌هایی چون جوانمردی و عیاری، ملامتی و قلندری، صوفیگری و خانقاه نشینی و برخی نهادهای تاریخی و فرهنگی دیگر. این نهادها گرچه هر یک با گذشت زمان، خود مغلوب همان بلاها و دردهای مزمن و موروث شدند، لیکن در اصل عکس‌العمل‌هایی بودند در تقابل با شرایط موجود، و در عین حال انگیزه‌های پدید آمدن آناری که امروز روشنگر و آگاهی بخش اند و شاید روزی در آسیب شناسی و درمانگری دردها و ناهنجاری‌ها به کار آیند. این ویژگی در اشعار حافظ بسیار نمایان است. این که بعضی از اهل تحقیق گفته اند که حافظ آینه عصر خود است سخنی است درست، لیکن آن چه امروز در این آینه می‌بینیم انعکاس واقعیات و احوال یک عصر نیست، بلکه انعکاس حیات فکری و روحی مردم ایران است در طول تاریخ گذشته و در دوران‌های بعد از عصر حافظ، و بیان همان دردهای مزمن و موروث، همدلی و همدردی او با ما هنوز هم ادامه دارد، و از همین روست که ما هنوز تنها و تنها با دیوان او فال می‌گیریم و غم‌ها و شادی‌ها، خواست‌ها و آرزوها، بیم‌ها و امیدهای خود را با او در میان می‌گذاریم. راز ماندگاری حافظ در همین همدلی و همدردی او با ماست. با ما از دردها و تلخکامی‌های زندگی می‌نالد، با ما بر ستمگران و ریاکاران می‌تازد، و با ما آرزومند است که طرخی نو در جهان افکنده شود و دور فلک بر منهج عدل استوار باشد.

نگاهی به شهرت بی پایان حافظ در جهان
شاید بسیاری از ما ایرانیان از حافظ فقط سراغ فال او برویم اما از شرق تا غرب پژوهش‌های بسیاری بر شعر این شاعر ایرانی صورت گرفته تا شهرت جهانی بی‌پایانش را بر دیگر دلایل تمام ناشدنی بودنش بیفزاید. شمار پژوهشگران و

شارحان زبان های شبه قاره دیوان حافظ به حدود ۳۱ نفر و شمار پژوهش ها و شرح های اردو درباره او نیز به حدود ۱۰ عدد می رسند. این درحالی است که در آلمان، آگوست فون پلاتن، نویسنده و شاعر علاوه بر ترجمه شعرهای حافظ، به سرایش شعرهایی به شیوه او در قالب غزل روی آورد. او به پیروی از گوته، از حافظ و شیوه اش تقلید کرد و در غزل هایش از ساقی، می، معشوق و گله از روزگار و مردمش سخن گفت و از مضمون های مورد بهره حافظ در آن ها استفاده کرد تا غزل هایش حال و هوای شرقی پیدا کنند. کار او در بهره گیری از قالب غزل را دنباله کار فریدریش روکرت نیز می دانند. شعرهای پلاتن با نام «آینه حافظ» منتشر شده است. همچنین در ایتالیا نخستین ترجمه های شعرهای حافظ توسط پیترو دلا واله، جهانگرد رمی، انجام شد. او در بازگشت از سفرش به ایران، در سال ۱۶۲۶ میلادی نزد اوربان هشتم در رم و در مجلسی، ترجمه چند شعر از حافظ را خواند و هنرش را با سبک غنایی ویرژیل، شاعر کلاسیک روم مقایسه کرد. گفته می شود که این ترجمه، نخستین ترجمه شعرهای حافظ در اروپا هم بوده است. علاوه بر این کتاب «کشف اللغات دیوان حافظ» که نخستین کتاب از پروژه «لیریکا پرسیکا» است در سال ۱۹۸۹ میلادی توسط دانیله لا منگینی و ریکاردو زیپولی منتشر شد. در فرانسه نیز جهانگردان غربی مثل دلا واله و ژان شاردن، گفت وگوهایی را درباره حافظ و شهرت او انجام می دادند و انگلبرت کمپفر نگاره ای از آرامگاه حافظ کشیده بود. بارتلمی دربلو، خاورشناس فرانسوی در سال ۱۶۹۷ میلادی و در کتابخانه شرقی اش شرح حالی از حافظ را بر اساس نوشته های لطفعلی بیگ آذر و دولتشاه سمرقندی نوشته بود. علاوه بر این، هانری کازالیس، پزشک و شاعر فرانسوی، معروف ترین اثر خود به نام «توهم» را با الهام از حافظ سرود. ارمان رنو، شاعر مکتب پارناس نیز پس از سال ها مطالعه شعر فارسی و شناخت حافظ، مجموعه شعر «شب های ایرانی» را در سال ۱۸۷۰ میلادی منتشر کرد و کامی سن سانس، آهنگساز براساس آن قطعه موسیقی «شب ایرانی» را در سال ۱۸۹۶ میلادی ساخت. لئون لکلر معروف به ترستان کلینگسور، شاعر و موسیقی دان فرانسوی نیز مجموعه شعر «شهرزاد» را تحت تاثیر شعر حافظ در سال ۱۹۰۳ میلادی منتشر کرد و قطعه ای نیز بر اساس آن ساخت. این ها فقط بخش اندکی از اثربخشی حافظ بر ادبیات و هنر جهان است. بیستمین روز از ماه مهر به عنوان روز بزرگداشت حافظ گرامی داشته می شود. انتهای پیام